

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในปัจจุบัน ต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ด้วยปัจจัยสำคัญสามประการคือ ประการที่หนึ่งเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ประการที่สองวิทยาการและเทคโนโลยีต่าง ๆ มีความเจริญก้าวหน้า ยิ่ง ๆ ขึ้นและประการที่สามความเจริญก้าวหน้าทางด้านการวิจัยการศึกษา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญ ๆ หลายประการ เช่นแนวความคิดเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างบุคคล แนวความคิดในเรื่องความร่วมมือด้านการศึกษา

การจัดการศึกษาเพื่อให้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของปัจจัยที่กล่าวมานั้นจำเป็นจะต้องปรับหน้าที่หรือบทบาทของโรงเรียนให้กว้างขึ้น มิใช่จำกัดการศึกษาเพื่อให้ความรู้และเป็นเพียงกระบวนการสังคมประกิตเท่านั้น แต่จุดมุ่งหมายของการศึกษาที่พึงประสงค์ (คณะกรรมการวางแผนพื้นฐานเพื่อการปฏิรูปการศึกษา 2518 หน้า 106-116) จะต้องเป็นการศึกษาที่เสริมสร้าง ความรู้ ความคิด ทักษะและทัศนคติให้คนไทยรู้จักตนเอง รู้จักชีวิต เข้าใจสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ตนมีส่วนร่วมอยู่ แล้วนำความรู้ความเข้าใจมาใช้แก้ปัญหาและเสริมสร้างชีวิตและสังคมให้ดีขึ้นโดยกลมกลืนกับธรรมชาติ เพื่อให้การจัดการศึกษาบรรลุตามจุดมุ่งหมายดังกล่าว การจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องเลือกวิธีการที่มีประสิทธิภาพสูงสุด และได้ผลตามจุดมุ่งหมายมากที่สุดมาใช้ ซึ่งคณะกรรมการเพื่อการปฏิรูปการศึกษา (2518 หน้า 113-144) ได้กล่าวถึงวิธีสอนที่จะทำให้บรรลุจุดประสงค์ของการศึกษาดังกล่าวว่า จำเป็นที่จะต้องนำนวัตกรรมทางการศึกษาทั้งที่เป็นวัสดุ อุปกรณ์และวิธีการมาใช้และจะต้องจัดให้ผู้เรียนมีโอกาสนเป็นผู้แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มีเวลาในการศึกษาค้นคว้าและปฏิบัติ การมากขึ้น โดยมีครูเป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือ ดูแล และเน้นการจัดสภาพการเรียนรู้ให้

ผู้เรียนได้มีโอกาสทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ให้รู้จักประสานความสำเร็จเป็นหมู่คณะ

ต่อมาได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 กำหนดระบบโรงเรียนเป็นแบบ 6 : 3 : 3 คือประถมศึกษาใช้เวลา 6 ปี มัธยมศึกษาตอนต้นใช้เวลา 3 ปี และมัธยมศึกษาตอนปลายใช้เวลา 3 ปี การประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ นับได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญยิ่ง พร้อมกันนั้นวัดกรรมก็ได้ถูกกำหนดให้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรและการสอน ดังปรากฏให้เห็นเด่นชัดแล้ว ในแผนการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2520 หมวด 5 มาตรฐานการศึกษาและการส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการ ข้อ 46 ที่ว่า "ให้จัดสรรวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษา ตลอดจนจัดหาวิธีการและเทคโนโลยีทางการศึกษามาใช้ในการศึกษาอย่างเหมาะสมแก่สภาพท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมกันในคุณภาพของการศึกษา ทั้งที่จัดในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน" (กระทรวงศึกษาธิการ 2520 หน้า 17)

หลังจากนั้นกระทรวงศึกษาธิการก็ได้ประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษา 2 ฉบับ คือ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 จากการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรมัธยมศึกษาครั้งนี้ จุดหมาย หลักการ โครงสร้าง จุดประสงค์ เนื้อหา วิธีสอนและวิธีวัดผลก็ต้องเปลี่ยนตามให้สอดคล้องกันไปซึ่งวารินทร์ รัชมีพรหม (2524 หน้า 116) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวไว้ว่า "การจะปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น จำเป็นจะต้องแนะนำเทคโนโลยีทางการศึกษาและวิธีการเรียนการสอนใหม่ ๆ ให้แก่ครูผู้สอนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ทั้งนี้เพื่อที่จะให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล"

จะเห็นได้ว่าวัดกรรมทางหลักสูตรและการสอน ได้เข้ามามีบทบาทอย่างมากในการเรียนการสอน นับตั้งแต่มีการปฏิรูปการศึกษาเป็นต้นมาจนถึงมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรมัธยมศึกษาและจนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งวินา วโรตมะวิชัย (2521 หน้า 45) ได้กล่าวไว้ว่า หลักสูตรใหม่ได้พยายามเปลี่ยนแปลงเนื้อหาและวิธีสอนของครู โดยเฉพาะวิธีสอนที่มีครูเป็นศูนย์กลาง เป็นผู้ให้ความรู้อยู่เพียงฝ่ายเดียว มาเป็นผู้จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเด็ก และให้เด็กเรียนรู้ด้วยตนเอง

กรมสามัญศึกษาได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการใช้นวัตกรรมทางการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา พ.ศ. 2523 เพื่อใช้เป็นเครื่องอำนวยความสะดวกในการกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาระดับมัธยมศึกษาให้ตรงตามจุดประสงค์เกี่ยวกับวิธีการสอนนั้น ได้มีแนวการพิจารณาประการหนึ่งคือ "การนำเอาเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษามาใช้ในการเรียนการสอน เช่น แบบเรียนสำเร็จรูป การสอนเป็นคณะ ฯลฯ" (กระทรวงศึกษาธิการ 2523 หน้า 21) นอกจากนั้นแล้วกรมสามัญศึกษา (2531 หน้า 49) ยังได้กำหนดแนวปฏิบัติที่เป็นจุดเน้นตามนโยบายและแผนของกรมสามัญศึกษา ปี พ.ศ. 2530-2532 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเร่งรัดคุณภาพการเรียนการสอนไว้ว่า "ให้ครูทุกคนพัฒนาวิธีการสอนมีเทคนิคการสอนที่เหมาะสมแต่ละวิชาและเนื้อหา รวมทั้งการใช้สื่อการเรียนการสอนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน"

ทองอินทร์ วงศ์โสธร และไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2524 หน้า 291-292) ได้กล่าวถึงเรื่องเดียวกันนี้ว่า

การดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ปี 2521 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ปี 2518 และปี 2524 จำเป็นจะต้องมีเทคนิคและวิธีการที่เหมาะสมและวิธีการสอนที่เหมาะสมหลายลักษณะวิธีการเดิม ๆ ที่ครูใช้อยู่มากและเป็นประจำ เช่น การบรรยายนั้นควรจะได้เปลี่ยนไปและใช้น้อยลง แต่เท่าที่เป็นอยู่ปรากฏว่าครูยังใช้วิธีการสอนแบบบรรยายอยู่อย่างเดิม ดังผลการศึกษาวิธีการสอนของครูที่สอนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาคการศึกษา 2 และภาคการศึกษา 8 ของมารศรี ภิรมย์ราช (2519 หน้า 146) และสมศักดิ์ เอี่ยมธรรมชาติ (2529 หน้า 4) ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นได้ว่าอาจารย์ผู้สอนยังนิยมวิธีการแบบบรรยายเป็นอันดับที่หนึ่งแต่การให้แก้ปัญหา การอภิปราย นั้นอยู่เป็นอันดับรองลงมา

เป็นที่น่าสังเกตว่า กระบวนการจัดการเรียนการสอนยังไม่บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรดังจะเห็นได้จาก งานการวิจัยของกองวิจัยการศึกษา กรมวิชาการ (2523) และจากการติดตามผลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2531 หน้า 34) และกมล สุตประเสริฐ (อ้างถึงในธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล 2529 หน้า 262) และเอกวิทย์ ณ ถลาง (2530 หน้า 9) ได้แสดงความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าถึงแม้จะมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง โครงสร้างของหลักสูตรไปอย่างไรก็ตาม แต่การให้การศึกษาก็ยังไม่บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องจากประสบปัญหาหลายด้าน โดยเฉพาะปัญหาที่เกี่ยวกับครู ไม่เปลี่ยนพฤติกรรมการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตรใหม่ ซึ่งหากการเรียนการสอนยังคงเป็นไปในลักษณะเดิม คือมีครูเป็นศูนย์กลางในห้องเรียน ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2531 หน้า 9) ก็ได้กล่าวถึงผลเสียของกระบวนการเรียนการสอนลักษณะนี้ว่า จะไม่เอื้ออำนวยให้เด็กมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพราะการเรียนการสอนที่มีครูเป็นศูนย์กลางจะทำให้เด็ก ไม่ได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี ไม่ได้ฝึกตัดสินใจด้วยตนเอง ไม่รู้จักการทำงานเป็นคณะ ไม่รู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ไม่ได้ฝึกการรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ซึ่งหากเป็นเช่นนี้แล้วเมื่อเด็กเติบโตขึ้น ส่วนมากจึงเป็นผู้ใหญ่ที่ไม่กล้า ไม่รู้จักแสดงความคิดเห็น ไม่กล้าตัดสินใจด้วยตนเอง ขาดประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกันเป็นทีม เมื่อผ่านวัยเรียนไปแล้วก็ไม่ใฝ่ศึกษาหาความรู้ เพื่อช่วยเพิ่มพูนวิชาชีพของตนให้สูงขึ้น และเป็นประชาชนที่ขาดความรับผิดชอบ

นอกจากนี้แล้วการใช้วิธีการสอนโดยการบรรยายเป็นหลักนั้น ยังทำให้การเรียนการสอนไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ทั้งยังขัดกับหลักจิตวิทยา และหลักการเรียนรู้ของบุคคล กล่าวคือทำให้ผู้เรียนสูญเสียสิ่งที่มีค่าภายในตนเองลงไปมาก เช่น แรงกระตุ้นภายใน ความใฝ่รู้ ความอยากรู้อยากเห็น ความกระตือรือร้น ความสนใจเป็นต้น ซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาด้านคุณภาพของการเรียนการสอนตามมา ทั้งยังขัดกับนโยบายของกรมสามัญศึกษาที่ต้องการให้ครู โรงเรียนมัธยมศึกษาทุกคนพัฒนาวิธีและเทคนิคการสอน

แม้ว่านวัตกรรมทางหลักสูตรและการสอนจะมีความสำคัญและจำเป็น ทั้งยังได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากกรมสามัญศึกษาดังได้กล่าวมาแล้วก็ตาม แต่นวัตกรรมทางหลักสูตร

และการสอนก็ยังไม่ได้ใช้กันอย่างแพร่หลายในโรงเรียนมัธยมศึกษา จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจที่จะศึกษา ดังที่เปเรร็อง กุมท (2530 หน้า 2524) กล่าวไว้พอสรุปได้ว่าปัจจัยที่มีผลต่อการนำนวัตกรรมทางการศึกษาไปใช้มีอยู่หลายประการ ซึ่งเราก็ดูกันอยู่แล้วเพียงแต่ยังไม่ทราบแน่ชัดเท่านั้นว่าปัจจัยใดมีผลมากน้อยเพียงไร

จากความสำคัญและปัญหาของนวัตกรรมทางการศึกษาดังกล่าวมาแล้ว ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความต้องการและปัญหาในการนำนวัตกรรมทางหลักสูตรและการสอนไปใช้ในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 8 เพื่อผลของการวิจัยจะได้นำมาเป็นข้อมูลสำหรับการวางแผนงานด้านนวัตกรรมทางการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการด้านนวัตกรรมทางหลักสูตรและการสอนของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 8
2. เพื่อศึกษาอุปสรรคและปัญหาในการนำนวัตกรรมทางหลักสูตรและการสอนไปใช้ในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 8

ประโยชน์ที่จะได้รับ

1. เป็นแนวทางแก่ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ในการส่งเสริมการนำนวัตกรรมทางหลักสูตรและการสอนไปใช้ในโรงเรียน
2. เป็นแนวทางให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ใช้ประกอบการวางแผนพัฒนาหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา
3. เป็นแนวทางให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ใช้ปรับปรุงวิธีการเผยแพร่ร่นวัตกรรมทางหลักสูตรและการสอนระดับมัธยมศึกษาและระดับอื่น ๆ
4. เป็นแนวทางการวิจัย เรื่องนวัตกรรมทางหลักสูตรและการสอนต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยนี้ศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมทางหลักสูตรและการสอนในแง่ที่เป็นของใหม่ ในความคิดของผู้ปฏิบัติ

2. กลุ่มประชากรที่จะทำการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นครูผู้สอนและหัวหน้าหมวดวิชา ในหมวดวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ภาษาไทย และหมวดวิชาภาษาต่างประเทศ ผู้ช่วยบริหารโรงเรียนฝ่ายวิชาการ และผู้บริหารโรงเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตการศึกษา 8

ข้อตกลงเบื้องต้น

ในเอกสารหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องเล่มใดที่ใช้คำว่า นวัตกรรม ในงานวิจัยนี้ถือว่ามีความหมายและเป็นคำเดียวกับ นวัตกรรม หรือ Innovation

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. นวัตกรรมทางหลักสูตรและการสอน หมายถึง การนำแนวคิด วิธีการ หรือ กระบวนการ ตลอดจนสิ่งประดิษฐ์ ที่สมาชิกในสังคมนั้นเห็นว่าเป็นของใหม่เพื่อที่จะนำมาปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และพัฒนาการทำงานด้านหลักสูตรและการสอน โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อที่จะเพิ่มประสิทธิภาพให้สูงขึ้น และสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่ต้องการ

2. ความต้องการในการใช้นวัตกรรมทางหลักสูตรและการสอน หมายถึง ความรู้สึกที่เห็นว่านวัตกรรมมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะนำมาใช้ในการสอน และเชื่อว่าจะช่วยให้การสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รวมความถึงการส่งเสริมการใช้นวัตกรรม และความพร้อมในอันที่จะทดลอง เปลี่ยนแปลง ทดสอบประสิทธิภาพของนวัตกรรม และหมายถึงสภาพการนำนวัตกรรมนั้น มาใช้ด้วย

3. อุปสรรคและปัญหาในการนำนวัตกรรมทางหลักสูตรและการสอนไปใช้ หมายถึงข้อขัดข้องที่เกิดขึ้น อันเป็นเหตุให้โรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 8 ไม่สามารถใช้ นวัตกรรมทางหลักสูตรและการสอนได้

4. โรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง สถานศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวง
กระทรวงศึกษาธิการ ที่เปิดบริการให้การศึกษาแก่เด็กนักเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น
พุทธศักราช 2521 หรือ มัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ของกระทรวงศึกษาธิการ
ปีการศึกษา 2531 ในเขตการศึกษา 8

5. ผู้บริหารงานวิชาการ ได้แก่ ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนฝ่ายวิชาการ และ
หัวหน้าหมวดวิชาภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ หัวหน้าหมวด
วิชาสังคมศึกษา ซึ่งปฏิบัติหน้าที่อยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตการศึกษา 8 ในปีการศึกษา
2531